Stichting de Grafische Werkplaats Den Haag

Jaarverslag 2025

Inhoudelijk verslag over het kalenderjaar 2025

Definitieve versie

Tussentijdse verantwoording begrotingssubsidie 2025–2026, gemeente Den Haag.

Den Haag, juli 2026

Inhoud

Voorwoord
In memoriam — Raymond Browne
1. Algemene gegevens
2. Over de Grafische Werkplaats
3. Bestuur en governance
4. Organisatie
5. Het jaar 2025: reilen en zeilen
6. Onderzoek naar rol en positionering
7. Verbouwing en verhuizing
8. De Helena
9. Activiteiten in 2025
10. Activiteiten in cijfers
11. Duurzaamheid en Circulair Kompas
12. Partners en samenwerkingen
13. Belang voor de stad
14. Diversiteit en inclusie
15. Fair Practice Code
16. Financiering en vooruitblik
17. Financieel jaarverslag 2025
Colofon

Voorwoord

Van tevoren wisten we al dat 2025 een ongebruikelijk jaar zou worden. Een opdracht van de gemeente Den Haag om duidelijker te definiëren wie we zijn, waar we voor staan en hoe we ons verhouden tot andere culturele instellingen. De directeur die van het bestuur het mandaat heeft gekregen om de hele organisatie onder de loep te nemen en een begin te maken met interne hervormingen. En een grote renovatie van Prinsegracht 16, waarvanuit wij al meer dan dertig jaar opereren, gecombineerd met een tijdelijke verhuizing naar De Helena. Wie ooit een professionele werkplaats heeft moeten verhuizen, weet wat daarbij komt kijken.

Het was voor mij (aanvankelijk nog lid van de klankbordgroep, vanaf het najaar bestuurslid) bijzonder om te observeren dat onder de aansturing van directeur Raymond Browne er ondanks alles (had ik al gezegd dat 2024 óók een heel intens jaar was?) in de loop van het jaar een nieuwe energie ontstond onder de medewerkers, en een steeds soepelere samenwerking. Zowel de renovatie van ons pand, als de verhuizing en nieuwe start in De Helena bleken gesprekken over missie en visie, en over de toekomst van de Grafische Werkplaats, niet te hinderen, maar enorm te voeden.

Eind 2025 kreeg Raymond de diagnose ALS; inmiddels is hij overleden. Op de volgende pagina staan wij bij hem stil.

Er is nog werk te verrichten, maar we zien de toekomst met veel ambitie én vertrouwen tegemoet.

Eugène van Veldhoven

Voorzitter bestuur Stichting de Grafische Werkplaats

In memoriam — Raymond Browne

Raymond Browne was anderhalf jaar directeur van de Grafische Werkplaats, tot hij eind 2025 de diagnose ALS kreeg. In juli 2026 is hij overleden.

Hij nam de organisatie over in een onzekere tijd, kort na de afwijzing van de meerjarige subsidieaanvragen, en deed dat aanvankelijk onbezoldigd. In het jaar dat volgde bracht hij rust en richting. Hij formuleerde het model waarin de faciliterende identiteit van de Werkplaats centraal staat, gaf het missie- en visietraject vorm en herzag de rolverdeling binnen het team. Ook de voorbereiding van de renovatie van Prinsegracht 16 en de verhuizing naar De Helena kwamen onder zijn leiding tot stand. Raymond heeft veel veranderingen in gang gezet waar wij graag op voortbouwen; veel van wat in dit jaarverslag staat, draagt zijn hand.

Ook toen hij zijn functie had neergelegd, konden we altijd bij hem terecht voor advies. En zelfs toen duidelijk was dat hij niet lang meer zou leven, viel er altijd nog wat te lachen. Wij zullen zijn gedrevenheid en zijn innemende persoonlijkheid missen, en wensen zijn familie veel sterkte met dit verlies.

[foto: Raymond Browne]

1. Algemene gegevens

Statutaire naam	Stichting de Grafische Werkplaats
Rechtsvorm	Stichting
Vestigingsplaats	Gemeente Den Haag
Adres	Prinsegracht 16, 2512 GA 's-Gravenhage
Website	www.grafischewerkplaats.nl
Instagram	@grafische_werkplaats
KvK-nummer	41150107

Statutaire doelstelling

Het bevorderen van de beoefening van en de belangstelling voor hedendaagse kunst, in het bijzonder van de grafische kunst.

2. Over de Grafische Werkplaats

De Grafische Werkplaats is de plek waar het hele grafische maakveld terechtkan, van leerling tot internationaal opererende kunstenaar. Al meer dan vijftig jaar faciliteert zij specialistisch grafisch vakmanschap voor iedereen die met de hand wil leren, ontwerpen en produceren, met machines en technieken die voor individuele makers onbereikbaar zijn. Productie en educatie staan bij de Werkplaats naast elkaar; het een voedt het ander.

Waarom de Werkplaats bestaat

Geen andere werkplaats in Nederland verbindt professionele productie en cultuureducatie op deze schaal en met deze toegankelijkheid. De Grafische Werkplaats is de schakel tussen de kunstacademie die makers opleidt, het atelierbeleid dat hen ondersteunt, de

broedplaatsen waar zij werken en de presentatieplekken waar hun werk landt, en maakt die keten productief. Een leerling ziet er geen schoolvak, maar een vak dat dagelijks wordt uitgeoefend. Een professional vindt er een productieomgeving die elders niet bestaat, en collega-makers die het werk herkennen.

Wat de Werkplaats doet

De Werkplaats stuurt niet op wát er gemaakt wordt, maar op hóé en onder welke voorwaarden. De artistiek-inhoudelijke verantwoordelijkheid is daarmee afgeleid: de Werkplaats bepaalt welke technieken in beheer komen, welke meesters lesgeven en welke kaders gelden voor workshops en educatietrajecten. In beheer zijn hoogdruk, diepdruk, doordruk (zeefdruk en riso), vlakdruk (lithografie) en analoge fotografische procedés, toegepast op papier, textiel en andere dragers, vaak in combinatie. Door machines, technieken en expertise samen te brengen met de makers die er werken, faciliteert de Werkplaats experimentele processen met een open uitkomst.

Met deze technieken kunnen professionele kunstenaars en vormgevers zelf kleine oplages en unica vervaardigen die op geen enkele andere wijze maakbaar zijn. Doordat deelnemers alle faciliteiten zelfstandig mogen gebruiken, is er veel ruimte voor experiment in elke stap van het proces. In een tijd waarin steeds meer langs digitale weg maakbaar lijkt, blijken deze kennis, ervaring en analoge gereedschappen een grote aantrekkingskracht en meerwaarde te bieden aan creatieven van diverse generaties. Ervaren makers blijven ook komen omdat een deel van de machines te groot en te zwaar is om in een eigen studio te passen.

Voor wie

- Professionele kunstenaars en ontwerpers, die zelfstandig werken in een productieomgeving die zij zelf niet kunnen bekostigen of bij elkaar brengen: een volledig machinepark, de technische expertise van vaste technisch adviseurs, en collega-makers op dezelfde vloer.
- Stagiairs uit het grafisch mbo, kunstvakstudenten en recent afgestudeerde alumni, voor wie de Werkplaats een verlengde leer-, stage- en doorstroomplek is.
- Leerlingen uit het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs, die cultuuronderwijs volgen in een professionele context, afgestemd op hun niveau.
- Liefhebbers, niet-professionele makers en betrokken bezoekers, die de sociale draagkracht van de Werkplaats vormen.

Kernwaarden

- De Grafische Werkplaats is toegankelijk voor iedereen.
- De Werkplaats staat voor vakmanschap en schuwt het experiment niet.
- De Werkplaats faciliteert makers en beschouwt dat als een artistieke keuze: zij stuurt niet op wát er gemaakt wordt, maar bepaalt wel de condities waaronder dat kan.
- De Werkplaats brengt productie en educatie samen, zodat zij elkaar versterken.

Deze omschrijving volgt het mission statement uit het meerjarenplan voor de TJB-aanvraag 2027–2028. Het traject waarin missie en visie in 2025 opnieuw zijn bepaald, is beschreven in hoofdstuk 6.

3. Bestuur en governance

Samenstelling van het bestuur per 31 december 2025

Naam	Functie	In functie	Einde termijn
Eugène M. van Veldhoven	Voorzitter	07-10-2025	07-10-2027 *
Valentin Neevel	Penningmeester	01-12-2022	01-07-2026
Gerard T. Kranenburg	Algemeen lid	07-10-2025	07-10-2027 *
Noor van de Wetering	Beoogd secretaris	meelopend vanaf 01-12-2025	—

** Benoemd voor twee jaar, met mogelijkheid tot verlenging. Noor van de Wetering liep vanaf december 2025 mee met het bestuur en is in 2026 formeel in functie getreden.*

Bestuursmutaties in 2025

Het bestuur is in 2025 stapsgewijs vernieuwd, met profielen die aansluiten bij de nieuwe missie en de actievere rol die het bestuur voor deze fase noodzakelijk achtte. In de loop van het jaar zijn de volgende bestuursleden afgetreden:

- Dieuwke Spaans, algemeen lid, afgetreden op 07-10-2025 (in functie sinds 01-01-2023).
- Tanja Engelberts, secretaris, afgetreden op 01-11-2025 (in functie sinds 01-01-2023).
- Sanne W. Luteijn, voorzitter, afgetreden op 26-11-2025 (in functie sinds 01-01-2023).

Op 7 oktober 2025 traden Eugène van Veldhoven (voorzitter) en Gerard Kranenburg (algemeen lid) aan. Het bestuur heeft in 2025 aangegeven bereid te zijn op verantwoorde wijze plaats te maken voor een bestuur met een actievere rol; de positie van het bestuur verschoof daarmee van louter toezichthoudend naar meer hands-on.

Actuele samenstelling van het bestuur

Per 1 juli 2026 is Valentin Neevel afgetreden als penningmeester. Gerard Kranenburg heeft die functie overgenomen. Noor van de Wetering is in 2026 formeel in functie getreden. Het bestuur bestaat op het moment van vaststelling van dit verslag uit:

Naam	Functie	In functie sinds
Eugène M. van Veldhoven	Voorzitter	07-10-2025
Gerard T. Kranenburg	Penningmeester	07-10-2025 (penningmeester sinds 01-07-2026)
Noor van de Wetering	Secretaris	2026

Rooster van aftreden

Het bestuur stuurt op trapsgewijs aftreden, zodat continuïteit en spreiding van verantwoordelijkheden geborgd blijven.

Bestuurslid	Aftredend	Herbenoembaar
Eugène M. van Veldhoven	07-10-2027	Ja, met mogelijkheid tot verlenging
Gerard T. Kranenburg	07-10-2027	Ja, met mogelijkheid tot verlenging

Bestuurslid	Aftredend	Herbenoembaar
Noor van de Wetering	01-01-2028	Ja, in overleg

Governance Code Cultuur

De Grafische Werkplaats hanteert de Governance Code Cultuur. In 2025 kreeg dat vooral betekenis in de bestuurlijke vernieuwing: drie bestuursleden traden af en het bestuur werd opnieuw samengesteld op profielen die passen bij de nieuwe koers, waarbij de rol verschoof van toezichthoudend naar meer hands-on. Hieronder staat per principe van de code hoe de naleving binnen de organisatie is geborgd.

Waarde scheppen voor en in de samenleving. Het bestuur is in 2025 vernieuwd op profielen die aansluiten bij de nieuwe missie en visie. Voorzitter Eugène van Veldhoven is textielontwerper en voormalig docent aan de KABK. Gerard Kranenburg is programmaleider aan de Haagse Hogeschool, en Noor van de Wetering is programmacoördinator bij Codarts Conservatorium, met een stevige basis in cultuureducatie in uiteenlopende contexten. Daarmee is educatie, een van de twee programmalijnen waarop de Werkplaats de komende jaren inzet, stevig in het bestuur vertegenwoordigd. De bestuursleden zijn actief in of nauw verbonden met de kunst-, cultuur- en onderwijspraktijk en kunnen het uitgezette beleid daardoor inhoudelijk toetsen.

Integer en rolbewust handelen. In 2025 zijn de afspraken met alle zzp'ers vastgelegd in opdrachtovereenkomsten, waarin taken en verantwoordelijkheden per functie zijn omschreven. Daarmee is een einde gekomen aan de situatie waarin rollen en verwachtingen impliciet bleven, wat uit het missie- en visietraject als knelpunt naar voren kwam. Het bestuur werkt met een jaaragenda en de notulen van de bestuursvergaderingen zijn in te zien.

Zorgvuldig besturen. Bestuursleden melden hun relevante nevenfuncties aan het bestuur, zodat ongewenste belangenverstrengeling zichtbaar is en vermeden kan worden. Eén bestuurslid maakt deel uit van de klankbordgroep en vertegenwoordigt het bestuur daarbinnen.

Openbaarheid: een aandachtspunt. De Governance Code Cultuur vraagt om openbaarheid van bestuurssamenstelling, nevenfuncties en jaarverslagen. Op dit punt voldoet de Werkplaats op dit moment niet: de huidige website is verouderd en de organisatiepagina is niet gevuld, waardoor deze gegevens niet online te vinden zijn. De Werkplaats bouwt een volledig nieuwe website, die in fasen wordt opgeleverd vanaf de zomer van 2026 en per 1 januari 2027 gereed is, op B1-leesniveau en met WCAG-toegankelijkheid. Publicatie van de bestuurssamenstelling, de nevenfuncties van bestuursleden en de jaarverslagen maakt daar onderdeel van uit.

Goed toezicht houden. Het bestuur stuurt op trapsgewijs aftreden en op spreiding van verantwoordelijkheden, zoals vastgelegd in het rooster van aftreden.

Vertrouwenspersoon

Begin 2025 heeft het bestuur een externe vertrouwenspersoon op afstand aangesteld, die kan meedenken over de gedragscode en een luisterend oor biedt voor iedereen die bij de

Werkplaats betrokken is. In de loop van 2025 bleek de behoefte aan een vertrouwenspersoon die dichter bij de organisatie staat; die keuze is in 2026 gemaakt.

4. Organisatie

De Grafische Werkplaats werkt volledig met zelfstandigen; geen enkele functie kent een vast dienstverband. In 2025 was de bezetting als volgt.

Directeur	Raymond Browne (tot begin december 2025)
Artistiek leider	Annika Syrjämäki (tot medio 2025)
Programmacoördinator	Julian Sirre (vanaf 1 juli 2025)
Technisch adviseurs	Jurjen Ravenhorst, Julian Sirre, Ilse Versluijs; Laura Snijders (vanaf november 2025)
Coördinator workshops	Jerney de Wilde
Stagiairs	Jeremy van der Zanden en Laurie Verweij (Grafisch Lyceum Rotterdam)

Docentenpool

Dan Dickof, Ilse Versluijs, Bertus Gerssen, Rik Buter, Eric de Vries, Jerney de Wilde, Lucia Contreras Claux, Stefanie Scholte, Tom Rottger-Morgan, Jasper Koenen, Evie Warnaar, Laura Snijders, Wander Otter, Hanna de Haan en Anastasia Krylova.

Vrijwilligers

Verftuin: Marian Zult, Catharina van der Velden, Lidewij Corstiaans, Farah Rahman en Jesse Greulich.

Energiekas: Tom Rottger, Natasha Rottger-Morgan, Carmen Garcia Ramos, Hanna, Petra Bakker, Leen van de Heijdt, Mitchel Cserwinski, Irene Charlotte Jahn en Ard Zwinkels.

Doka: Ed Verschoor. **Werkplaats:** Lidewij Corstiaans.

Klankbordgroep

De klankbordgroep geeft gevraagd en ongevraagd advies aan de leiding en het bestuur, onder meer over programmering, diversiteit en representatie, en de praktische gang van zaken. In 2025 bestond de groep uit Melle de Boer (beeldend kunstenaar en muzikant), Qasim Arif (beeldend kunstenaar), Tanja Engelberts (kunstenaar en documentairemaker) en Eugène van Veldhoven (textielontwerper).

5. Het jaar 2025: reilen en zeilen

Voorafgaand

In het vorige jaarverslag beschreef de Grafische Werkplaats 2024 als een bewogen jaar. Kort nadat de coördinator na elf jaar de organisatie verliet en er nog geen opvolger was gevonden, werd de aanvraag voor het meerjarenbeleidsplan 2025–2028 afgewezen. De Werkplaats handelde daarop voortvarend en diende tijdig een aanvraag in voor een tweejarig beleidsplan 2025–2026. Hoewel die aanvraag positief werd beoordeeld en de

adviescommissie de technische vakdeskundigheid en de unieke positie van de Werkplaats in Den Haag uitdrukkelijk erkende, bleef een volledige toekenning net buiten bereik: de aanvraag viel onder de zaaglijn.

De organisatie greep deze periode aan om breed draagvlak te mobiliseren, gesteund door kunstenaars, makers, gebruikers, collega-instellingen, de gemeenteraad, de wethouder en het eigen team, en om de kritiekpunten uit het advies serieus op te pakken. In november 2024 verklaarde de gemeente zich bereid de Werkplaats in 2025 en 2026 financieel te blijven ondersteunen, gekoppeld aan een tweejarig gesprekstraject over haar rol en positie in Den Haag. In de zomer van 2024 schreef het bestuur een vacature uit voor zakelijk/artistiek leider; Raymond Browne kwam daaruit naar voren en leidde de laatste maanden van 2024 onbezoldigd de organisatie.

2025

Begin 2025 formuleerde de directeur samen met de artistiek leider een model waarin de faciliterende identiteit de primair sturende factor is voor de Grafische Werkplaats. De directeur werd verantwoordelijk voor de ontwikkeling van missie en visie, met eindverantwoordelijkheid naar het bestuur, ondersteund door een artistiek leider. Operationele beheertaken werden bij het team belegd. Het bestuur stemde hiermee in, waarna de directeur voor een half jaar in functie kon treden. Hij was op dat moment al geruime tijd in gesprek met de architect en de aannemers van de grote renovatie die in de tweede helft van 2025 zou plaatsvinden aan Prinsegracht 14 en 16.

In de loop van de eerste helft van 2025 trad de artistiek leider terug; haar taken werden binnen het team opgevangen. Vanaf 1 juli 2025 werkte de directeur minder uren en trad technisch adviseur Julian Sirre naar voren als programmacoördinator, met Jerney de Wilde ondersteunend op proces. In de maanden daarvoor hadden zij de verhuizing van Prinsegracht 16 naar De Helena al succesvol gecoördineerd. De directeur sloot nieuwe opdrachtovereenkomsten met de technisch adviseurs en de coördinator, waarbij organisatorische taken over de technisch adviseurs werden verdeeld. Dit bracht rust en duidelijkheid in het team. In november 2025 versterkte Laura Snijders het team technisch adviseurs; zij studeerde in 2018 af aan de afdeling Textiel- en Modevormgeving van de KABK.

Begin december 2025 kreeg directeur Raymond Browne de diagnose ALS. Hij legde zijn werkzaamheden per direct neer, maar bleef beschikbaar voor advies en voor de overdracht. Inmiddels is hij aan de gevolgen van zijn ziekte overleden (zie het In memoriam voorin dit verslag).

Het bestuur koos ervoor geen externe vacature uit te zetten. Nog in december vroegen Raymond Browne en bestuurslid Gerard Kranenburg aan Julian Sirre, op dat moment technisch adviseur en programmacoördinator, of hij de rol van directeur op zich wilde nemen. Julian Sirre nam die beslissing in januari 2026 en trad per 1 januari 2026 aan. Met de tijdelijke verhuizing, de uitval van medewerkers en een nog altijd onzekere toekomst was ook 2025 een bewogen jaar.

Bedrijfsvoering

De begrotingssubsidie 2025–2026 ving het continuïteitsrisico op en gaf ruimte voor een planmatige herinrichting van de bedrijfsvoering. In 2025 zijn werkprocessen,

rolomschrijvingen en opdrachtovereenkomsten gestructureerd, is de organisatie gaan werken met een planning die verder vooruitkijkt, en is een nieuw boekhoudsysteem voorbereid dat per 1 januari 2026 in werking treedt.

Het belangrijkste risico blijft de eenzijdige afhankelijkheid van gemeentelijke subsidie. In 2025 dekte die subsidie circa 74% van de baten, tegen circa 70% in 2024. Dat cijfer is echter niet representatief: doordat de Werkplaats grotendeels in reorganisatie en verhuizing zat, is er dat jaar nauwelijks programma gedraaid en bleven de eigen inkomsten navenant achter. Het aandeel eigen inkomsten moet dan ook tegen die achtergrond worden gelezen.

Realisatie ten opzichte van de aanvraag

De begrotingssubsidie 2025–2026 was bedoeld om de continuïteit van de Werkplaats te waarborgen en om, samen met de gemeente, onderzoek te doen naar de toekomstige rol en positionering. Beide doelen zijn gehaald, maar niet op volle kracht. 2025 was in de eerste plaats een jaar van orde op zaken stellen: er moest eerst structuur komen (een helder profiel, duidelijke rollen, een werkende bedrijfsvoering) voordat er weer volop geprogrammeerd kon worden. De reguliere activiteiten (workshops, educatie, zelfstandig werkplaatsgebruik en projecten) zijn doorgegaan, maar op een laag pitje. Het onderzoek naar rol en positionering is wél volledig uitgevoerd en leidde tot een missie- en visiedocument (hoofdstuk 6).

Op drie punten week de realisatie af van de aanvraag. Ten eerste lag de werkplaats door de verhuizing maandenlang stil: eind juli sloot zij voor gebruikers en door problemen met de wateraansluiting in De Helena kon zij pas medio september weer open. Dat verklaart de daling van het zelfstandig werkplaatsgebruik ten opzichte van 2024, het lagere aantal edities van de Monday Printing Club en het beperkte aantal publieksactiviteiten. Ten tweede viel de directeur begin december uit. Ten derde sluit het boekjaar met een tekort van € 26.379, dat voorzien was en wordt gedekt uit de bestemmingsreserve (hoofdstuk 17).

6. Onderzoek naar rol en positionering

Voordat gesprekken met partners over positionering gevoerd kunnen worden, moet de eigen missie en visie helder zijn. Eind 2024 en in 2025 vond een vijftal gespreksrondes plaats in wisselende samenstelling, alle rond identiteit, missie en visie: wie zijn we, waar staan we voor en voor wie is de Werkplaats bedoeld? Twee gesprekken waren met de klankbordgroep. Bij twee andere rondes namen bestuursleden, medewerkers, klankbordgroep en klanten deel, een groep van zo'n dertig mensen. De gesprekken werden geleid door Gerard Kranenburg, programmaleider aan de Haagse Hogeschool.

[foto: gespreksronde over missie en visie]

Vanaf het eerste gesprek bleek de grote betrokkenheid bij de Werkplaats, af te lezen aan de hoge opkomst en de stevige discussies. Terugkerende strijdpunten waren: richt de Werkplaats zich even sterk op alle doelgroepen, of krijgen professionele kunstenaars en makers voorrang op amateurs? En behoedt zij oude technieken, of volgt zij nieuwe ontwikkelingen? Van gebruikers kwam het signaal dat nieuwe deelnemers soms een hoge drempel ervaren: 'de Grafische Werkplaats is een geweldige plek, wanneer je eenmaal weet waar ze zitten en snapt hoe alles werkt'. Gastvrijheid, communicatie en vindbaarheid bieden ruimte voor verbetering.

Zowel intern als extern bestond onduidelijkheid over de kernvraag: is de Werkplaats in de eerste plaats een artistiek-inhoudelijke instelling met een eigen programmatische signatuur, of primair een faciliterende werkplaats die kunstenaars ondersteunt en onderwijsprojecten aanbiedt? Die ambiguïteit werkte door in communicatie, positionering en de verwachtingen van partners en gebruikers.

Het onderzoek leidde tot een missie- en visiedocument. De missie zoals aan het eind van 2025 geformuleerd luidt: 'Vanuit de verbindende kracht van de grafische techniek en kunst het versterken en stimuleren van de ondersteunende en faciliterende infrastructuur voor kunstenaars, makers en liefhebbers en hun onderlinge verbinding.' Deze formulering is in 2026 verder aangescherpt tot het mission statement dat in hoofdstuk 2 staat en dat ten grondslag ligt aan het meerjarenplan voor de TJB-aanvraag 2027–2028. De kern is in beide gelijk: de Werkplaats is een faciliterende organisatie.

Faciliteren betekent bij de Grafische Werkplaats niet dat zij geen positie inneemt. De artistieke richting van het werk is aan de maker, maar de Werkplaats bepaalt de condities waaronder gewerkt wordt: welke technieken zij in beheer neemt, welke meesters lesgeven, en welke kaders gelden voor workshops en educatietrajecten. De artistiek-inhoudelijke verantwoordelijkheid is daarmee afgeleid, maar reëel. Om die rol goed te vervullen volgt de Werkplaats het professionele veld actief: wat makers ontwikkelen, welke productievragen zij meebrengen en waar zij naartoe werken. Dat gebeurt via doorlopende uitwisseling met presentatie-instellingen, collega-werkplaatsen en de makers die er werken. Kunstenaars die de Werkplaats uitnodigt voor projecten worden op die basis gekozen, en niet op een eigen programmatische signatuur.

De Werkplaats bedient verschillende doelgroepen: professionele kunstenaars en makers, studenten van het kunstonderwijs, leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs, liefhebbers, en bedrijven en organisaties. De komende jaren richt zij zich actiever op het primair en voortgezet onderwijs. Om zicht te krijgen op haar rol in het Haagse veld voerden directeur en bestuursleden gesprekken met Stroom, CultuurSchakel, ambtenaren van de afdeling Cultuur, Art-S-Cool en Museum Escher in het Paleis. Door het abrupte afscheid van de directeur zijn deze gesprekken doorgeschoven naar 2026; met het aantreden van een nieuwe directeur per 1 januari 2026 zijn zij hervat.

7. Verbouwing en verhuizing

In 2024 werd duidelijk dat de panden Prinsegracht 14 en 16 in opdracht van de gemeente duurzaam gerenoveerd zouden worden. De panden zijn rijksmonument, met een prachtige uitstraling op een A-locatie in de stad. Tegelijk is er veel achterstallig onderhoud: ruimtes zijn in de winter nauwelijks warm te krijgen, met hoge stookkosten tot gevolg, en bij regen lekt het weleens in de zeefdrukruimte.

De Werkplaats greep de gelegenheid aan om met een open blik te kijken welke technieken en machines in welke ruimtes het best tot hun recht komen, en om te onderzoeken welke apparaten vervangen kunnen worden door een milieuvriendelijker alternatief. In de plannen zoals die er in 2025 lagen, zou de huidige keuken- en kantoorruimte een workshopruimte worden en zou aan de voorzijde een ontvangstruimte komen. Ook op detailniveau werd gekeken naar de plaatsing van stopcontacten, krachtstroom en waterpunten. Met regelmaat vonden bouwvergaderingen plaats met de architect, ambtenaren en aannemers.

[foto: bouwvergadering / renovatie Prinsegracht]

Tegelijkertijd moest de verhuizing worden voorbereid en De Helena praktisch worden ingericht. Mei en juni stonden in het teken van opruimen: wat gaat mee, wat gaat weg, wat blijft achter? Gebruikers werd gevraagd achtergebleven werk op te halen. Eind juli sloot de Werkplaats voor gebruikers; machines werden één voor één gedemonteerd en materialen en archief ingepakt. Tijdens de jaarlijkse zomerstop brachten professionele verhuizers alles over naar De Helena, waar in de laatste week van augustus opnieuw werd uitgepakt en geïnstalleerd. Door problemen met de aansluiting op de waterleiding kon de Werkplaats later dan gepland open: medio september.

8. De Helena

Op korte afstand van de Grafische Werkplaats ligt De Helena. Er bestond al een band met dit pand: op het dak staat de Energiekas, waarmee de Werkplaats samenwerkt binnen het verftuinproject voor natuurlijke inkten. Na de onvermijdelijke perikelen rond het verhuizen van een professionele werkplaats ervoer het team ook veel positiefs. Door de grote raampartijen is er meer daglicht en meer contact met de straat, en is de Werkplaats beter vindbaar voor nieuwe klanten. Doordat de meeste technieken nu in een gezamenlijke ruimte staan, is er meer interactie tussen deelnemers, die voorheen vaak op hun eigen eilandje werkten. Anders dan Prinsegracht 16 is dit pand toegankelijk voor mensen met een rolstoel.

[foto: De Helena, werkruimte met daglicht]

De Helena is inmiddels ook de plek waar de Werkplaats haar workshops en schoolgroepen ontvangt. Het werken vanuit deze locatie bracht nieuwe ideeën, zoals het ruimtelijk scheiden van zelfstandig werkende makers en van leerlingen die er educatie volgen. Die twee laten zich in één ruimte moeilijk combineren: makers werken langdurig en geconcentreerd aan complexe drukprocessen, terwijl een schoolgroep ruimte, uitleg en begeleiding vraagt.

De Werkplaats organiseerde een rondleiding met informeel diner voor deelnemers en de andere gebruikers van het pand. Tijdens de twee Hoogtij-avonden in het najaar bleek opnieuw hoeveel het oplevert om een pand te delen met andere culturele gebruikers: het was druk en er was veel belangstelling voor de Werkplaats.

9. Activiteiten in 2025

9.1 Festivals, evenementen en projecten

In april ontwierpen en produceerden studenten van de KABK op de riso-apparaten van de Werkplaats een boekje voor festival ReWire, een geslaagde samenwerking die de Werkplaats voortaan jaarlijks faciliteert. Op 31 mei vond de feestelijke opening plaats van de Energiekas op het dak van De Helena. In augustus verzorgde de Werkplaats in het kader van het Art Nouveau Festijn workshops 'Art Nouveau-behang ontwerpen' met de risoprinter. Op 22 september volgde een rondleiding met maaltijd voor gebruikers van De Helena, eigen deelnemers en de klankbordgroep.

In september opende tijdens Hoogtij de expositie Blaudruck: 'Du wirst dein blaues Wunder erleben' van Jesse Greulich in de Grafische Werkplaats (zie 9.4), met opvallend veel belangstelling van een jong publiek. Zij gaf uitleg bij haar werk en nam bezoekers mee naar

de Energiekas, waar zij zelf konden experimenteren met de Blaudruck-techniek. Het was de enige tentoonstelling die de Werkplaats in 2025 in eigen huis presenteerde.

Tijdens Museumnacht Den Haag, op 11 oktober, organiseerde de Werkplaats een grote activiteit in het Kunstmuseum. Speciaal daarvoor werden linostempels gegutst naar houtsneden van Jacoba van Heemskerck, aan wie het Kunstmuseum een overzichtstentoonstelling wijdde. Ongeveer 400 bezoekers drukten laag over laag een kleurrijk landschap, met natuurlijke inkten die deels afkomstig waren uit de eigen Verftuin.

[foto: Museumnacht in het Kunstmuseum, drukken naar Jacoba van Heemskerck]

Eveneens in oktober verzorgde de Werkplaats twee risoworkshops in opdracht van Festival De Betovering, het jaarlijkse jeugdfestival in de herfstvakantie, rond de methode 'cadavre exquis'. Ook hield Jesse Greulich een artist talk over haar onderzoek. Op 30 oktober nam de Werkplaats deel aan het Impactfestival van Circulair Kompas (zie hoofdstuk 11).

Tijdens de laatste Hoogtij van het jaar, in november, gaven de technisch adviseurs demonstraties zeefdruk op papier, zeefdruk op textiel en lithografie, waarbij bezoekers werden uitgenodigd zelf een zeefdruk te maken. De twee Hoogtij-edities van 2025 trokken samen ongeveer 600 bezoekers.

Voor het eerst in lange tijd kwam er ook weer een samenwerking met de naaste buur, het Paard van Troje. Voor PUSH, het politiek-maatschappelijke programma van het Paard, drukt de Werkplaats de affiches. De aanvraag kwam in april 2025; vanaf november werd er in de Werkplaats gedrukt, verspreid over vijf drukdagen in november en december. In die periode zijn onder meer de posters voor De Niemanders, de Sef-posters en de eerste oplage van PUSH 2.0 gezeefdrukt, in samenwerking met de ontwerpers van het Paard.

[foto: PUSH-affiches voor het Paard van Troje]

Ook de Energiekas, de buur op het dak van De Helena, maakte gebruik van de Werkplaats: in mei 2025 zijn daar drie eigen uitgaven gedrukt, waaronder de zine en poster 'Watt?!' en een posteruitgave rond een gedicht. Dit gebeurde op basis van een ruilafspraak, waarbij de Werkplaats op haar beurt kweekruimte op het dak gebruikt.

9.2 Onderwijs en workshops

De Grafische Werkplaats verzorgt workshops voor veel scholen uit Den Haag en de regio. Meestal komen scholen op bezoek in de Werkplaats, bij scholen van buiten Den Haag vaak als onderdeel van een excursie, en soms gaat de Werkplaats naar de school toe. Nog niet alle technieken kunnen op locatie worden uitgevoerd, al wordt daaraan gewerkt: naar aanleiding van het Circulair Kompas-traject van 2025 zijn in 2026 draagbare LED-belichtingsbakken ontwikkeld, waarmee zeefdruk voortaan ook op school mogelijk wordt. Juist het werken en rondkijken in een grote werkplaats blijkt voor veel leerlingen een bijzondere ervaring, en voor sommigen een eyeopener. Daarnaast verzorgt de Werkplaats op verzoek lessen voor beroepsopleidingen, van mbo tot Haagse Hogeschool en Universiteit Leiden. Voor het onderwijs is er een keuzepakket van geschikte technieken: vooral risodruk, letterdruk, linosnede en sjabloonzeefdruk, met daarbinnen allerlei variaties. Sommige scholen geven vooraf een thema op; vaak doet de Werkplaats zelf voorstellen.

Bij het Haganum verzorgde de Werkplaats gedurende twee dagen voor vijf klassen een workshop linosnede, met als thema 'Escher en geometrie'. De linosneden werden 'met de voet' afgedrukt, omdat de persen te zwaar zijn om mee te nemen. De Johan de Witt-

scholengroep kent rond 4 mei een traditie waarbij leerlingen gedichten schrijven; een selectie komt die gedichten vervolgens in twee kleuren drukken op het riso-apparaat. Met leerlingen van ROC Mondriaan maakte de Werkplaats afdrukken op basis van het oude letterzetten en risodruk. Studenten van de KABK maken tegen gereduceerd tarief gebruik van de faciliteiten.

In juni vond een workshop risodruk plaats met medewerkers van Rijksmuseum Huis van het Boek, dat zich oriënteerde op nieuwe technieken voor het eigen atelier. Huis van het Boek is inmiddels een vaste partner van de Werkplaats, met wie op het gebied van educatie wordt samengewerkt.

Verspreid over het jaar, met uitzondering van de verhuismaanden, gaf de Werkplaats de Opstapcursussen in zeefdruk op papier, zeefdruk op textiel, risoprint, doka en etsen. Een Opstapcursus is een meerdelige instapcursus in één techniek (bijvoorbeeld een dag met terugkomdag, of drie avonden met terugkomdag) waarin deelnemers de basis van die techniek leren, met als uitdrukkelijk doel dat zij daarna zelfstandig in de Werkplaats verder kunnen. Het vormt daarmee de eerste trede in de leerlijn: van opstapcursus naar vervolgworkshop en uiteindelijk masterclass. Een meer gespecialiseerde workshop betreft Toyobo-druk, gegeven door docent Eric de Vries.

Ook de populaire Monday Printing Club werd gecontinueerd, dit jaar met minder edities vanwege de verhuizing. Deze maandelijkse avondworkshop, waarin steeds één techniek centraal staat, is geschikt voor amateurs, docenten en professionele makers, en wordt door het eigen docententeam gegeven.

[foto: schoolworkshop en/of Monday Printing Club]

9.3 Zelfstandige werkplaatsgebruikers

In 2025 is de werkplaats **381 keer geboekt door 122 verschillende kunstenaars en makers** (2024: 558 boekingen door 153 makers). De daling hangt samen met de sluiting en verhuizing in de zomer. Het gaat om kunstenaars, vormgevers en makers die veelal zelfstandig werken: de een om te experimenteren, de ander om een productie te draaien. Daarnaast faciliteert de Werkplaats een wekelijkse etsclub en een analoge fotografieclub vanuit Universiteit Leiden.

In mei drukte het Haagse atelier Maison du Flock in de Werkplaats stoffen voor de haute-coutureshow van het Franse modehuis Maison Margiela. Maison du Flock, opgericht in 2022, maakte al vaker gebruik van de Werkplaats voor de productie van bijzondere bedrukte stoffen. Flockdruk is een techniek waarbij lijm wordt gezeefdrukt waarin vervolgens vezels worden geschoten, met een fluweelachtig effect tot gevolg. Aan het eind van het jaar voerde de Werkplaats de eerste tests uit voor kunstenaar Magali Reus, die in 2026 exposeert in Museum Beelden aan Zee en de Werkplaats opdracht gaf een limited edition te drukken.

[foto: flockdruk op transparant polyurethaan © Maison Margiela]

9.4 Haagse Makersregeling

In 2025 werkten twee makers in de Grafische Werkplaats op basis van de Haagse Makersregeling (formeel de Subsidieregeling ontwikkeling voor makers Den Haag).

Jesse Greulich, Blaudruck. Jesse Greulich is onderzoeker, maker en docent aan de KABK, afkomstig uit Oostenrijk. Blaudruck is een traditionele druk- en verftechniek en immaterieel erfgoed. Met de hand gesneden houten blokken brengen ambachtslieden

patronen aan in een verfresistente pasta op textiel, dat vervolgens wordt ondergedompeld in indigo; zo ontstaan fijne witte motieven op een diepblauwe ondergrond. Haar onderzoek omvat het telen van wede en Japanse indigo, het ontwikkelen van verfresistente pasta's uit lokaal beschikbare materialen en het aanpassen van deze methoden voor zeefdruk. Het onderzoek gaat verder dan kleur: het brengt gesprekken op gang met ambachtslieden en slaat bruggen tussen plantaardig verven en hedendaagse maakpraktijken. Het werk werd in september getoond in de expositie tijdens Hoogtij.

[foto: Jesse Greulich, Blaudruck]

Alejandra López. Alejandra López is beeldend kunstenaar, afkomstig uit Spanje en wonend en werkend in Den Haag. Zij volgde de master Artistic Research aan de KABK en had nog nauwelijks ervaring met zeefdruk, een techniek die zij wilde combineren met haar handgetekende figuren.

Haar onderzoek vertrekt vanuit Clarice Lispectors roman De passie volgens G.H. en Ovidius' Metamorfosen, en verzamelt verhalen en mythen over momenten van vervoering en ontregeling van de zintuigen, met insecten als terugkerend motief. Transformatie, waanzin en het insect als beeld van 'de ander' vormen de rode draad: het onderzoek gaat over hoe wij dagelijkse ervaring verwerken en daaruit een identiteit of mythe opbouwen. In de Werkplaats vertaalde zij dat onderzoek naar zeefdruk, waarbij zij experimenteerde met schaal, herhaling, patroon en structuur, en tekening en textiel met elkaar verbond. Een deel van het werk kreeg de vorm van vliegers: zeefgedrukte tekeningen die door de wind worden geactiveerd en zo buiten de galerie, in relatie tot hun omgeving, te zien zijn. Het proces is vastgelegd in een risopublicatie.

Uit haar evaluatie: 'Being able to work at the Grafische Werkplaats long term has given me the chance to make many mistakes and to figure out my own way of working with the medium. Thanks to the support, patience and knowledge of the team I have become much more confident with screenprinting and learned a number of specialised techniques. I now know that I will continue to use screen printing in my practice.'

9.5 De Verftuin en de Energiekas

Sinds 2019 heeft de Grafische Werkplaats, in samenwerking met de Tuinen van Mariahoeve, de Verftuin voor natuurlijk verven in Wijkpark De Horst in Haagse Hout. Daar worden planten gekweekt waarvan inkt, pigment en verf worden gemaakt voor gebruik in de Werkplaats. Er is inmiddels een aanzienlijke voorraad gedroogde verfplanten, zoals boerenwormkruid (geel), wolfspoot (groen en bruin) en meekrap (rood). Daarnaast worden planten verbouwd die het best vers gebruikt worden, zoals wede en Roomse kervel. De tuin wordt onderhouden door vrijwilligers onder aansturing van technisch adviseur Ilse Versluijs: ieder jaar wordt op 1 maart begonnen met planten en zaaien, en in oktober wordt de tuin winterklaar gemaakt.

In 2025 kwam daar een dichterbij gelegen plek bij: de Energiekas op het dak van De Helena, waarmee de Werkplaats binnen dit project samenwerkt. Daar is een begin gemaakt met het kweken van kurkuma, Japanse indigo en andere verfplanten die een warmere en meer beschermde plek nodig hebben dan de Verftuin in De Horst kan bieden. De Werkplaats huurt er dakvolkstuinen en deelt de kosten van de kweekkas. Verftuin en Energiekas voeden samen dezelfde lijn: het kweken van planten waaruit natuurlijke pigmenten, inkten en verven worden gemaakt die vervolgens in de Werkplaats worden gebruikt.

[foto: Verftuin De Horst en de Energiekas op het dak van De Helena]

9.6 Apparatuur

Naast de problemen met de wateraansluiting in De Helena viel ook de verouderde belichtingsopstelling voor het zeefdrukken enkele malen uit. Daardoor moesten herhaaldelijk klanten worden teleurgesteld, terwijl zeefdruk de meest gebruikte techniek van de Werkplaats is. De vervanging van deze opstelling door LED-belichting is als deelproject opgenomen in het Circulair Kompas-traject (hoofdstuk 11).

Daar staat tegenover dat de Werkplaats in 2025 wel investeerde in apparatuur. Er is een nieuw zeefdrukcarrousel aangeschaft waarmee grotere oplagen T-shirts en tassen in meerdere kleuren kunnen worden gedrukt, en er zijn nieuwe printers aangeschaft voor het maken van films voor zeefdruk. Verder is geïnvesteerd in het bespannen van zeefdrukramen en in nieuwe belichtingslampen.

10. Activiteiten in cijfers

Onderstaande overzichten tonen het totaalbeeld van 2025. De eerste tabel volgt de definities van het kwantitatieve activiteitenoverzicht van de gemeente en is leidend in deze verantwoording. De overige tabellen komen uit de eigen registratie en geven het onderliggende beeld.

Activiteiten en bezoeken (verantwoording gemeente)

Categorie	Activiteiten	Bezoeken
Tentoonstellingen in eigen huis	1	300
Overige activiteiten	39	682
Totaal	**40**	**982**

Van de 982 bezoeken waren er 710 gratis toegankelijk en 272 betaald.

Workshops en onderwijs

Onderdeel	Aantal	Deelnemers
Workshops op aanvraag (voor 17 klanten)	20	720
Open workshops (liefhebbers)	8	93
Opstapcursussen	22	128

Bereik in het onderwijs

Leerlingen 2025	PO	VO	MBO	HBO
Haagse scholen	54	155	23	16
Niet-Haagse scholen	–	25	–	8
Totaal (281)	**54**	**180**	**23**	**24**

Werkplaatsgebruik en overige kengetallen

Kengetal	2024	2025
Boekingen zelfstandig werkplaatsgebruik	558	381
Unieke kunstenaars en makers	153	122
Bezoekers ontvangen in de Werkplaats	—	675
Deelnemers Museumnacht (Kunstmuseum)	—	ca. 400
Makerstrajecten (Haagse Makersregeling)	—	2
Stagiairs	—	2

Toelichting op de tellingen. De tabel 'Activiteiten en bezoeken' is leidend in deze verantwoording en volgt de definities van de gemeente. De kengetallen uit de eigen registratie hanteren een andere afbakening: 'bezoekers ontvangen in de Werkplaats' telt uitsluitend bezoek op de eigen locatie, terwijl de Museumnacht op een externe locatie plaatsvond. Beide reeksen zijn daarom niet bij elkaar op te tellen.

11. Duurzaamheid en Circulair Kompas

De Grafische Werkplaats moedigt deelnemers aan zo duurzaam mogelijk te werken: non-toxische materialen gebruiken en zo weinig mogelijk materiaal en water verspillen. Bij de inkoop is de Werkplaats zelf alert, met de aanschaf van refurbished apparatuur en het stimuleren van gerecycled papier en, sinds kort, steenpapier. Steenpapier bestaat voor tachtig procent uit calciumcarbonaat en voor twintig procent uit recyclebaar polyetheen, en wordt gemaakt zonder houtvezels en vrijwel zonder water. In de droge-naaldworkshops wordt tetrapak, oftewel gebruikte drankverpakkingen, als drukplaat gebruikt. Machines worden bij voorkeur gerepareerd in plaats van vervangen, tenzij een nieuw apparaat substantieel zuiniger is.

Met Ilse Versluijs en Jesse Greulich heeft de Werkplaats twee ervaren drukkers en makers van plantaardige inkten en verfstoffen in huis, wier kennis ook daadwerkelijk door deelnemers benut kan worden. De planten uit de Verftuin in De Horst en uit de Energiekas worden verwerkt in de daarvoor ingerichte keuken. Wei Wen Wang deed in het kader van haar master aan de Haagse Hogeschool een vergelijkend waren- en prijsonderzoek naar natuurlijke inkten en verven.

Circulair Kompas

Van september tot en met november 2025 nam de Grafische Werkplaats deel aan Circulair Kompas, het verduurzamingstraject onder leiding van Noorderwind, samen met de KABK en de Energiekas. Onder de werktitel 'Grafische Werkplaats van de toekomst' werkte een team van technisch adviseurs en de directeur vier deelprojecten uit, elk met een eigen projectcanvas, een raming en een impactmeting. De gemeente Den Haag is als stakeholder betrokken, zowel vanuit de afdeling Cultuur als vanuit Vastgoed, omdat de deelprojecten nauw samenhangen met de renovatie van Prinsegracht 16.

De vier deelprojecten zijn:

- **Elektrolyse bij het etsen.** Een elektrolytisch etsproces met een sterk beperkte zuurinstallatie, met als onderzoeksvraag of elektrolyse het gebruik van zuren op termijn geheel overbodig kan maken.
- **Spoel- en bezinkselsystemen.** Herontwerp van de spoel- en afvoerinstallaties bij terugkeer op de Prinsegracht, zodat reststoffen worden opgevangen en gefilterd in plaats van afgevoerd.
- **LED-belichting.** Vervanging van de verouderde belichtingsopstelling voor zeefdruk door LED-belichting, en LED-verlichting in de ateliers. Dit is direct het antwoord op de storingen die zich in 2025 herhaaldelijk voordeden (hoofdstuk 9.6). Doel is dit bij de terugverhuizing in 2026 gerealiseerd te hebben; het effect wordt gemeten met een energiescan voor en na.
- **Faciliteit natuurlijke inkten.** Het verplaatsen en verbeteren van de werkruimte voor natuurlijke inkten, met het oog op een rol als kenniscentrum op dit gebied.

Op 30 oktober 2025 nam de Werkplaats deel aan het Impactfestival van Circulair Kompas. In 2025 zelf zijn nog geen investeringen gedaan: de uitvoering van de vier deelprojecten is voorwaardelijk en start pas wanneer de bijbehorende projectsubsidie wordt toegekend. De terugverhuizing naar de Prinsegracht wordt daarbij als het natuurlijke moment gezien om de werkplaats opnieuw en duurzamer in te richten.

Met de verduurzaming van Prinsegracht 16, waaronder een volledig nieuw dak op de zeefdrukkerij, zuinigere armaturen, dubbel glas en zonnepanelen, zal de Werkplaats substantieel minder energie verbruiken. Deze werkzaamheden maken deel uit van de renovatie die in 2025 van start ging en in 2026 wordt afgerond.

12. Partners en samenwerkingen

De Grafische Werkplaats onderscheidt structurele partners van opdrachtgevers. Met partners deelt zij een inhoudelijk of programmatisch belang en is de relatie doorlopend; opdrachtgevers nemen een dienst of productie af. Beide zijn van waarde, maar het onderscheid is niet altijd scherp gemaakt en verdient aandacht.

Structurele partners

Partner	Aard van de samenwerking in 2025
KABK	De nauwste inhoudelijke relatie: studenten werken tegen gereduceerd tarief in de Werkplaats, er zijn gedeelde docenten, KABK-studenten produceerden het riso-boekje voor ReWire, en de academie is partner in Circulair Kompas.
De Energiekas	Gezamenlijke kweek van verfplanten op het dak van De Helena binnen de lijn natuurlijke inkten; partner in Circulair Kompas. Drukte in 2025 op basis van een ruilafspraak drie eigen uitgaven bij de Werkplaats.
Tuinen van Mariahoeve	Gezamenlijk beheer van de Verftuin in Wijkpark De Horst, sinds 2019.
Noorderwind	Trekker van het verduurzamingstraject Circulair Kompas, waarin de Werkplaats vier deelprojecten uitwerkte.
Rijksmuseum Huis van het Boek	In 2025 begonnen met een workshop risodruk voor museummedewerkers; inmiddels doorgegroeid naar een vaste samenwerking op het gebied van educatie.
CultuurSchakel	Verbindt de Werkplaats met Haagse scholen en het cultuuronderwijs; gesprekspartner over positionering.
Art-S-Cool	Gericht op het bereiken van scholen in aandachtsgebieden.
Stroom Den Haag	Gesprekspartner over doorstroom van makers uit broedplaatsen en ateliers.
De Helena	Tijdelijke huisvesting vanaf september 2025; gedeeld pand met andere culturele gebruikers, met programmatische uitwisseling tijdens Hoogtij.
Grafisch Lyceum Rotterdam	Stageplaatsen voor twee studenten.
PEP Den Haag	Ondersteuning bij het vrijwilligersbeleid.

Opdrachtgevers en incidentele samenwerkingen

Daarnaast voerde de Werkplaats in 2025 opdrachten uit en werkte zij incidenteel samen met:

Organisatie	Aard in 2025
Kunstmuseum Den Haag	Grote publieksactiviteit tijdens de Museumnacht, met linostempels naar houtsneden van Jacoba van Heemskerck.
Paard van Troje	Drukopdracht: de affiches voor PUSH, het politiek-maatschappelijke programma van het Paard.
Festival De Betovering	Twee risoworkshops voor de jeugd tijdens het herfstvakantiefestival.
Festival ReWire	Faciliteren van de productie van het festivalboekje op de riso-apparatuur.
Onderwijsinstellingen	Workshops en lessen, onder meer voor Haganum, Johan de Witt-scholengroep, ROC Mondriaan, Haagse Hogeschool en Universiteit Leiden.

Het onderscheid tussen partner en opdrachtgever is nog niet overal scherp. Het aanscherpen daarvan is onderdeel van de positionering waaraan de Werkplaats vanaf 2026 verder werkt.

13. Belang voor de stad

De Grafische Werkplaats vervult een schakelfunctie in de Haagse culturele infrastructuur. Zij is de enige plek in de regio waar professionele kunstenaars en vormgevers toegang hebben tot een volledig grafisch machinepark met technische begeleiding. Daarmee verbindt zij onderdelen van het veld die anders los van elkaar staan: de kunstacademie die makers opleidt, het atelierbeleid dat hen ondersteunt, de broedplaatsen waar zij werken en de presentatieplekken waar hun werk landt. De Werkplaats maakt die keten productief. In 2025 bleek die verbindende rol uit samenwerkingen met onder meer het Kunstmuseum, het Paard van Troje en Rijksmuseum Huis van het Boek, en uit producties voor makers en ateliers zoals Maison du Flock.

Tegelijk biedt de Werkplaats een toegankelijke, fysieke ingang in cultuur voor Hagenaars die daar niet vanzelfsprekend mee in aanraking komen. Via het onderwijs bereikte de Werkplaats in 2025 leerlingen uit het primair, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs, verspreid over de stad. Met de Verftuin, de Energiekas en de deelname aan Circulair Kompas draagt de Werkplaats bij aan de duurzaamheidsambities van de stad, en geeft zij die kennis door aan de makers en leerlingen die er werken.

14. Diversiteit en inclusie

De Grafische Werkplaats onderschrijft de Code Diversiteit & Inclusie en werkt sinds 2020 met een plan van aanpak. Tegelijk stelt zij vast dat haar gebruikersgemeenschap nog niet de diversiteit weerspiegelt die Den Haag als stad kenmerkt. Het advies over de aanvraag van 2024 beoordeelde het diversiteitsbeleid als matig; die kritiek is serieus genomen, maar nog niet ingelost. In 2025 lag de winst vooral bij het verlagen van drempels voor publiek. Op het gebied van programma en personeel is weinig bereikt, wat samenhangt met het karakter van het jaar: de organisatie was grotendeels bezig met reorganisatie en verhuizing. De stappen die daarop volgen, zijn concreet belegd in het meerjarenplan voor 2027–2028 (zie 'De route naar 2028').

Publiek. Hier is de meeste voortgang geboekt. De verhuizing naar De Helena maakte de Werkplaats fysiek toegankelijk voor mensen met een rolstoel; Prinsegracht 16 is dat niet. Financiële drempels worden verlaagd met de Ooievaarspas en met gereduceerde tarieven voor studenten, en de toegang tot lezingen, werksessies en exposities is gratis. Via het onderwijs bereikte de Werkplaats scholen in uiteenlopende delen van de stad, waaronder in wijken waar kansengelijkheid hoog op de agenda staat, onder meer via Art-S-Cool en ROC Mondriaan. Door deelname aan stadsbrede evenementen als Hoogtij, de Museumnacht en Festival De Betovering kwam de Werkplaats in contact met publiek dat haar nog niet kende. Bij de expositie van Jesse Greulich viel een opvallend jong publiek op. Dat sluit aan op wat de Werkplaats breder ziet: voor jonge makers is de vraag hóé iets gemaakt is minstens zo belangrijk als het resultaat.

Programma. Beperkt. De twee makers die via de Haagse Makersregeling werkten, Jesse Greulich en Alejandra López, hebben een internationale achtergrond en werken vanuit uiteenlopende praktijken; het Blaudruck-onderzoek verbindt immaterieel erfgoed en ambacht met hedendaagse maakpraktijken. Verder is het programma in 2025 door de verhuizing sterk teruggelopen, waardoor er weinig gelegenheid was om nieuwe groepen via het programma te bereiken.

Personeel. Op dit punt is in 2025 weinig veranderd. Het bestuur is vernieuwd op profielen die aansluiten bij de nieuwe koers, en verbinding en diversiteit is een expliciete taak van de nieuwe voorzitter, maar de samenstelling van team, docentenpool en klankbordgroep is grotendeels gelijk gebleven.

Partners. Om nieuwe groepen te bereiken werkt de Werkplaats samen met partners die de stad en haar wijken kennen, zoals CultuurSchakel en Art-S-Cool. Zij verbinden de Werkplaats met scholen en buurten waar zij zelf nog weinig komt (hoofdstuk 12). Dit is de route waarlangs de Werkplaats haar bereik wil verbreden.

De route naar 2028

De opvolging is niet vrijblijvend. In het meerjarenplan voor 2027–2028 zijn de stappen met jaartallen en aantallen vastgelegd, zodat diversiteit en inclusie niet bij een voornemen blijven.

- De in 2026 aangetreden coördinator educatie krijgt de opdracht de docentenpool representatiever te maken voor de Haagse bevolking; bij de werving van externe docenten weegt diversiteit als criterium mee. De klankbordgroep wordt uitgebreid.
- Vanaf 2027 wordt cocreatie met scholen een vast spoor, waarbij de leervraag van de school leidend is.
- Eerste Indruk-sessies bieden tegen een laag tarief en met Ooievaarspas-korting een fysieke ingang voor mensen zonder eerdere band met de Werkplaats: van 16 sessies in 2027 naar 24 in 2028.
- Een nieuwe website op B1-leesniveau en met WCAG-toegankelijkheid wordt in fasen opgeleverd vanaf de zomer van 2026 en is per 1 januari 2027 gereed. Een vernieuwd kennisblog volgt later in 2027.
- Vanaf 2028 breidt de Werkplaats haar vo-aanbod actief uit naar Haagse Hout en Escamp en verder binnen Loosduinen, samen met Art-S-Cool, CultuurSchakel en partners als Skill School.

15. Fair Practice Code

Solidariteit. Een eerlijke vergoeding die meegroeit met de subsidiemogelijkheden en de financiële ontwikkeling van de organisatie is voor de Grafische Werkplaats een belangrijk uitgangspunt. De Werkplaats conformeert zich aan de Fair Practice Code en volgt de normen van FairPACCT (Ketentafel Cultuureducatie en Amateurkunst). In 2025 is fors geïnvesteerd in de organisatie: met de aanstelling van een coördinator en de uitbreiding van het team van technisch adviseurs stegen de personele inhuurlasten van € 78.123 in 2024 naar € 106.540 in 2025, een toename van 36%. Die stijging komt vooral doordat er meer mensen zijn aangesteld, niet doordat de tarieven fors omhoog gingen. De organisatie is zich ervan bewust dat de personele lasten daarmee een groter deel van de begroting beslaan en dat de begroting in hoge mate afhankelijk is van gemeentelijke subsidie.

Naleving en aandachtspunten. De Werkplaats is transparant over waar zij nog niet aan de norm voldoet. De honoraria voor workshopdocenten lagen in 2025 onder de Richtlijn Kunstenaarshonorarium. De Werkplaats stelt zich ten doel deze richtlijn vanaf 2026 bij alle nieuwe opdrachten te hanteren, neemt dit op als vaste post in de begroting en rapporteert hierover in de komende jaarverslagen. Verdere tariefgroei wordt gekoppeld aan groei van de eigen inkomsten, omdat de personele lasten anders niet structureel te dragen zijn.

Vertrouwen en veiligheid. Begin 2025 heeft het bestuur een externe vertrouwenspersoon aangesteld, bij wie team, docenten, stagiairs en makers terechtkunnen. In de loop van het jaar bleek dat een vertrouwenspersoon op afstand in de praktijk weinig werd gevonden; daarom is in 2026 gekozen voor een oplossing die dichter bij de organisatie staat.

Transparantie. De Werkplaats deelt nieuws en agenda via haar website en sociale kanalen. De publicatie van organisatiegegevens, bestuurssamenstelling en jaarverslagen is achterop geraakt en wordt hersteld met de nieuwe website (zie hoofdstuk 3, Openbaarheid).

16. Financiering en vooruitblik

Zoals aangekondigd in 2024 heeft de Grafische Werkplaats in 2025 gewerkt aan haar financieringsmix. Er is een nieuw boekhoudsysteem voorbereid dat per 1 januari 2026 in werking treedt en dat eenvoudiger inzicht geeft in wat afzonderlijke activiteiten daadwerkelijk kosten, zodat realistischer geprijsd kan worden. Per 1 maart 2025 gingen de prijzen voor materialen en zelfstandig werkplaatsgebruik omhoog, later gevolgd door de prijzen van de workshops. Ook zijn in 2025 de eerste uitvoerende opdrachten aangenomen, zoals de affiches voor PUSH en de limited edition voor Magali Reus.

Richting het primair en voortgezet onderwijs wordt een sterker programma ontwikkeld dat in 2026 wordt uitgerold en actiever aan scholen wordt aangeboden. Met de verduurzaming van Prinsegracht 16 en de investering in zuinigere apparatuur en verlichting verwacht de Werkplaats vanaf 2026 lagere energielasten.

Per 1 januari 2026 is Julian Sirre aangetreden als directeur. Hij komt uit het eigen team, waar hij technisch adviseur was en vanaf juli 2025 programmacoördinator, en brengt een sterk netwerk in het Haagse culturele veld en ruime praktijkervaring in de Werkplaats mee. In 2026 keert de organisatie terug naar het gerenoveerde pand aan de Prinsegracht, wordt een coördinator educatie aangesteld en wordt het gesprek met de gemeente over de financiering vanaf 2027 voortgezet.

17. Financieel jaarverslag 2025

Hieronder de kerncijfers over 2025. De volledige jaarrekening 2025, met balans, staat van baten en lasten, grondslagen en toelichting, is als financieel verslag bij deze verantwoording gevoegd.

Kerncijfers (€)	**2024**	**2025**
Totaal baten	154.586	136.290
waarvan subsidie gemeente Den Haag	107.840	101.113
waarvan eigen inkomsten	46.746	34.306
waarvan rentebaten	—	871
Totaal lasten	138.713	162.669
waarvan personele inhuur	78.123	106.540
Exploitatieresultaat	**+ 15.873**	**− 26.379**
Eigen vermogen per 31 december	68.145	41.766
Balanstotaal	99.966	68.111

Toelichting op het resultaat

De jaarrekening 2025 sluit met een negatief exploitatieresultaat van € 26.379. Dit resultaat was voorzien en past binnen het doel waarvoor de gemeente Den Haag voor 2025–2026 een begrotingssubsidie toekende: een planmatige heroriëntatie van de stichting na de afwijzing van de meerjarige aanvragen eind 2024. Het tekort vloeit voort uit drie samenhangende ontwikkelingen.

- In 2025 is fors geïnvesteerd in de herinrichting van het team. Met de aanstelling van een operationeel coördinator en de uitbreiding van het team van technisch adviseurs stegen de personele inhuurlasten van € 78.123 (2024) naar € 106.540 (2025), een toename van 36%. Deze investering was noodzakelijk om de organisatie op orde te brengen.
- De Werkplaats verhuisde in 2025 van Prinsegracht 16 naar de tijdelijke locatie De Helena. De eenmalige directe verhuiskosten ten laste van de stichting bedroegen € 8.884.
- Ten opzichte van 2024 vielen de incidentele private inkomsten weg (Festival Analog, € 12.500), terwijl de structurele eigen inkomsten slechts beperkt meegroeiden doordat de werkplaats grotendeels in transitie was.

De publieksinkomsten bleven, ondanks de verhuizing, vrijwel gelijk: € 34.306 in 2025 tegenover € 34.246 in 2024. De op de spaarrekening ontvangen rente van € 871 is als bate verantwoord. De huisvestingslasten vielen lager uit doordat de gemeente vanaf augustus voor Prinsegracht geen huur meer in rekening bracht. De materiaalkosten stegen van € 5.742 naar € 15.045, onder meer door het bespannen van zeefdrukramen en de aanschaf van nieuwe belichtingslampen.

Bestemming van het resultaat

Het bestuur brengt het negatieve exploitatieresultaat van € 26.379 volledig ten laste van de bestemmingsreserve 'herinrichting en verbouw'. Daarvan betreft € 8.884 de eenmalige verhuiskosten. Na verrekening bedraagt het eigen vermogen per 31 december 2025 € 41.766. Dat is voldoende om de continuïteit van de stichting te waarborgen.

Verantwoording en verklaring

De jaarrekening 2025 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het bestuur; de penningmeester voert tevens de boekhouding van de stichting. Bij deze verantwoording is een bestuursverklaring gevoegd conform het door burgemeester en wethouders vastgestelde model, waarin het bestuur verklaart dat de verantwoording over het kalenderjaar 2025 juist en volledig is. De verklaring wordt ondertekend door de voorzitter en de penningmeester. De volledige jaarrekening 2025 is als afzonderlijk financieel verslag bijgevoegd.

Colofon

Stichting de Grafische Werkplaats Den Haag

Prinsegracht 16, 2512 GA Den Haag · www.grafischewerkplaats.nl

Jaarverslag 2025, vastgesteld door het bestuur.

Fotografie: Bertus Gerssen, Ilse Versluijs en Eugène van Veldhoven.

Bijlagen

- Jaarrekening 2025 (financieel verslag), met balans, staat van baten en lasten en toelichting.
- Bestuursverklaring conform het model van de gemeente Den Haag.

TE CONTROLEREN

Foto's selecteren en plaatsen op de gemarkeerde plekken; datum van bestuurlijke vaststelling invullen.